

actueel voorbeeld in relatie tot sociaal werk

citaat van respondent in het onderzoek

observatie tijdens het onderzoek

Voorwoord

Vijftien jaar geleden werd het Netwerk tegen Armoede boven de doopvont gehouden. De verenigingen waar armen het woord nemen bestonden al, maar werden door het Armoededecreet een serieuze gesprekspartner, op Vlaams én lokaal niveau. Dat armoedebestrijding niet over maar met mensen in armoede moet gebeuren, was toen nog een inzicht dat in veel geesten ingang moest vinden. Vandaag hebben we op dat vlak grote stappen vooruit gezet, al zijn we er nog lang niet. Participatie alleen zal de armoedecijfers niet doen dalen, maar ze is wel een absolute voorwaarde om aan effectieve armoedebestrijding te doen. Een armoedebeleid zonder echte inspraak van mensen in armoede is gedoemd om te mislukken. Helaas hebben we daar de voorbije jaren al heel wat voorbeelden van gezien. Mensen in armoede mogen dankzij het Armoededecreet dan wel vaker gehoord worden, er wordt nog steeds te weinig naar hen geluisterd.

Wat dit boek bijzonder boeiend maakt, is dat de unieke rol van de verenigingen waar armen het woord nemen in de armoedebestrijding belicht wordt. In de verenigingen is er geen klassieke relatie hulpverlener-hulpvrager, wordt niet geprobeerd in een rechte lijn van een probleem naar de oplossing te gaan. De realiteit is dat mensen in armoede geconfronteerd worden met veel problemen en uitdagingen tegelijk, vaak ook allemaal even acuut. De rode draad door al die problemen is een gebrek aan kansen en het feit dat sociale rechten niet gerealiseerd worden. Mensen hebben het gevoel dat ze buiten de samenleving staan, dat ze er niet echt of zelfs helemaal niet bij horen. Dan heb je nood aan een veilige haven, een soort tweede thuis, waar iedereen evenveel waard is en je respect en waardering krijgt voor wat je doet, waar je aan de slag kunt met je kennis en ervaring, maar waar je even goed op adem kunt komen als het allemaal te veel wordt.

In onze verenigingen zijn mensen slachtoffer noch sukkelaar, maar mensen met eigen dromen, verwachtingen, talenten en ja, ook problemen. Dé mens in armoede bestaat niet, individuele ervaringen kunnen heel erg verschillen. Ook al zijn alle mensen heel verschillend, ze zijn wel fundamenteel gelijkwaardig. Daarom is het goed dat ook onze verenigingen een heel uiteenlopend profiel hebben: klein, groot, stedelijk, ruraal, met elk eigen lokale accenten en uitdagingen waar ze tegenaan kijken. Maar ook binnen de verenigingen zelf is de diversiteit groot. De jongste jaren zagen we bijvoorbeeld veel nieuwe groepen instromen in onze verenigingen: mensen met migratieachtergrond, eenoudergezinnen, mensen met psychische kwetsbaarheid,... Wat alle verenigingen verbindt, is een gedeelde houding tegenover de armoedeproblematiek: streven naar sociale rechtvaardigheid en sociale verandering via dialoog en participatieve praktijken en principes, streven naar een samenleving waarin iedereen tot zijn recht komt en in zijn waardigheid erkend wordt.

Het prachtige is dat al die mensen bij ons terecht kunnen, zonder enige drempel, zonder voorwaarden die vooraf opgelegd worden. Zoals gezegd, een veilige haven. Mensen kunnen zichzelf zijn en blijven binnen de vereniging. Sommigen nemen heel snel een rol op in de vereniging, als vrijwilliger, activist of bestuurder. Anderen doen er jaren over. Wie eerst gewoon een koffie wil komen drinken, kan dat. Sommige mensen zien we na jaren openbloeien en een grotere rol opnemen. Prachtige verhalen zijn dat.

De unieke rol van onze verenigingen zit ook in de rechtenbenadering, die sterk vervat zit in de zes criteria. Dit maakt dat alle verenigingen op een of andere manier de unieke combinatie maken tussen enerzijds laagdrempelige ontmoetings- en groepsactiviteiten en anderzijds beleidsmatige activiteiten met als doel sociale verandering te realiseren. Armoede is een schending van rechten en net daar willen wij op focussen. Hoe kunnen we ervoor zorgen, via verandering in beleid, dat mensen hun grondrechten kunnen opnemen? Recht op gezondheid, op een waardig inkomen, op een degelijke betaalbare woning. Het proces van beleidswerk verloopt traag en intensief, want we willen iedereen mee hebben, maar de voorstellen en aanbevelingen hebben op termijn een groter effect op armoedebestrijding. Kijk maar naar het werk dat we verrichtten rond toegang in eerstelijnszorg, rond inkomen of rond betaalbaar wonen. In de mate dat dat beleidswerk omgezet wordt in concreet beleid, zien we dat mensen daardoor echt stappen vooruit kunnen zetten.

Helaas blijven we bij die omzetting nog te vaak steken in goede voornemens. Het beleid blijft achter, dat zie je ook in de armoedecijfers. Die blijven al jaren constant (1 op 10 in Vlaanderen, 1 op 7 in België), terwijl de kinderarmoede blijft toenemen. Politici schuiven armoedebestrijding graag naar voren als prioriteit, tot het moment dat er concrete maatregelen worden getroffen. Dat zien we op Belgisch, Vlaams en lokaal niveau.

Sterker nog: theorie en praktijk komen al te vaak niet overeen. In beleids teksten wordt de nood aan structurele armoedebestrijding bevestigd, maar in de praktijk wordt een sterke focus op de individuele verantwoordelijkheid gelegd. Daardoor blijft het beleid steken in een voor-wat-hoort-wat-verhaal, leefstijlprojecten of, erger nog, liefdadigheidslogica. De overheid biedt zeggende kansen aan individuen om hun vaardigheden te ontplooiën, waarna individuen deze kansen maar moeten zien, grijpen en vertalen. Maar schuldmodellen die de verantwoordelijkheid voor hun armoedesituatie bij mensen zelf leggen, negeren net de structurele oorzaken en mechanismen die armoede veroorzaken of in stand houden en die door mensen in armoede vaak zo treffend benoemd worden. De rechtenbenadering heeft het beleid helaas nog te weinig bereikt.

Dat zal onze verenigingen er niet van weerhouden om die rechten op de agenda te blijven zetten. De eigen invulling die wij geven aan sociaal werk, is broodnodig om armoede structureel terug te dringen. We zijn het aan de mensen in armoede binnen en buiten onze verenigingen verplicht om die weg, met vallen en opstaan, te blijven bewandelen. Het doctoraatsonderzoek van Katrien Boone zal daarbij een inspirerende en kritische leidraad zijn. We moeten onszelf ook kritisch blijven bevragen. Hoe spreken we mensen aan en betrekken we hen bij het maken van bepaalde keuzes? Hoe kunnen we mensen motiveren om naar buiten te komen met hun kennis en ervaring? Hoe creëren we een kritisch bewustzijn van de armoedeproblematiek in de brede samenleving? Hoe vinden we een juiste balans tussen concrete, vaak acute, hulpvragen en het structurele beleidswerk? Het zijn terechte vragen waar we ons bewust over moeten buigen. Eén ding staat voor ons vast. Armoedebestrijding zal met mensen in armoede zijn of zal niet zijn.

Netwerk tegen Armoede